

ТЕМА 2

Стародавня історія України

- *Підготовка до НМТ з історії України*

Періодизація стародавньої історії України

Кам'яний вік

Бронзовий вік

Залізний вік

- **Стародавня історія** - найбільш тривалий історичний період, який має археологічну періодизацію.
- Основні джерела вивчення стародавньої історії України – **речові джерела**.
- Наука, що вивчає історію людства за речовими джерелами – це **археологія**.
- В основі археологічної періодизації стародавньої історії України – матеріал з якого виготовляли знаряддя праці.
- Тому стародавня історія України умовно поділяється на кам'яний, бронзовий та ранній залізний віки.

Період	Хронологічні межі	Матеріал знаряддя праці
Палеоліт	1 млн. - 10 тис років до н.е.	Камінь
Мезоліт	10 тис. - 7 тис років до н.е	Камінь
Неоліт	7 тис. - 4 тис. років до н.е.	Камінь
Енеоліт	4 тис.- 3 тис. до н.е	Камінь та мідь
Бронзова доба	3 тис. - 1 тис. років до н.е.	Бронза
Залізна доба	1 тис. років до н.е.	Залізо

@abithist

andriy_hist

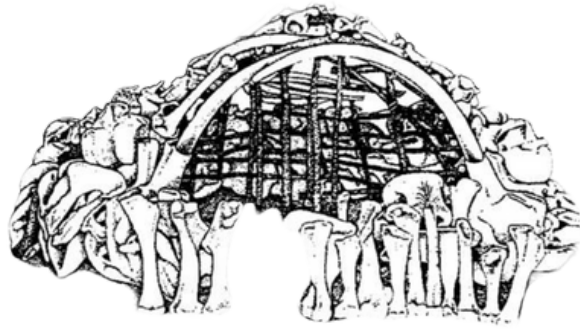
<https://t.me/abitblog>

Палеоліт (давньокам'яний вік)

- **Хронологічні межі:** 1 млн років тому — ≈10 тис. до н.е.
- **Значення:** у палеоліті люди вперше з'явилися на території сучасної України — **залюднення** території починається саме в цей період.
- **Стоянки (місця перебування первісних людей):** Королеве (Закарпаття), Киїк-Коба (Крим), Мізин, Кирилівська, Амвросіївка (Донеччина).
- Основні заняття: **привласнювальне господарство** — перша в історії форма господарювання, коли люди споживали готові продукти природи (**збиральництво** та **полювання** на мамонтів, бізонів, шерстистих носорогів). Виготовлення перших кам'яних знарядь праці — **ручні рубила, скребла**.

Ручні рубила

Палеолітичне житло

- **Житло та спосіб життя:** люди жили в печерах, землянках, примітивних житлах, вели кочовий спосіб життя.
- **Соціальна організація:** первісне стадо → родова община.
- **Культура:** поява мистецтва (настінні малюнки, статуетки), перших релігійних уявлень (анімізм, тотемізм, фетишизм).

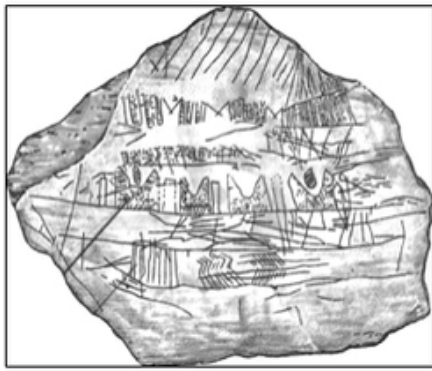

[@abithist](https://t.me/abithist)

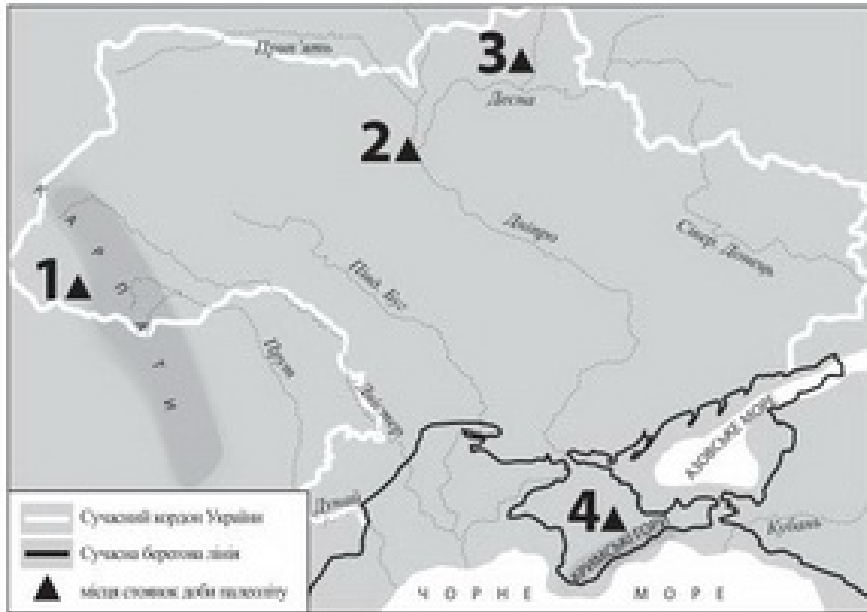

[andriy_hist](https://www.instagram.com/andriy_hist)

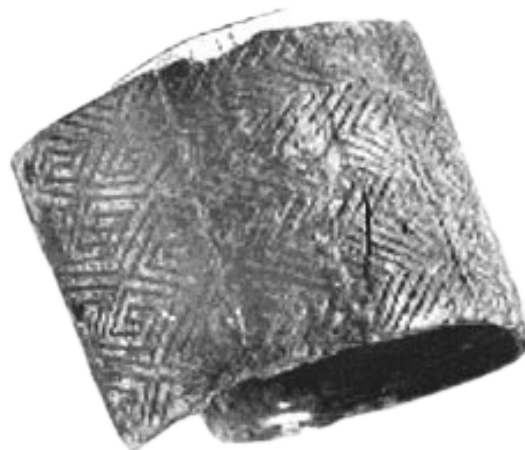
<https://t.me/abitblog>

*Палеолітичні
наскельні малюнки,
різьблені орнаменти
на виробах, прикраси*

*Палеолітичні
стоянки:
1 - Королево
2 - Кирилівська
3 - Мізинська
4 - Киїк-Коба*

Меандровий браслет з **Мізинської**
стоянки епохи палеоліту

@abithist

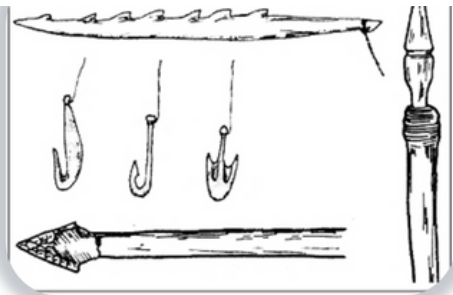

andriy_hist

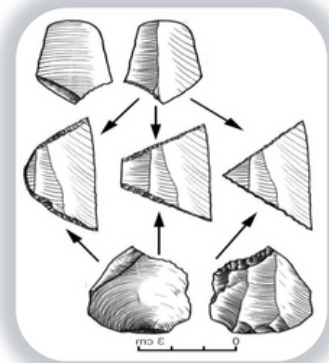
<https://t.me/abitblog>

Мезоліт (середньокам'яний вік)

- Хронологічні межі: 10–7 тис. до н.е.
- **Кліматичні зміни:** настання сучасного клімату, зникнення великих тварин.
- **Нові знаряддя:** винайдення *лука й стріл* (перша дистанційна зброя) → значне підвищення продуктивності праці мисливців, приручення собаки, виготовлення *човнів, плотів, гачка* → поява рибальства, опанування *мікролітичної техніки* обробки каменю.
- **Основні заняття:** привласнювальне господарство (полювання на дрібних тварин, рибальство, збиральництво).
- **Соціальна організація:** рід, плем'я.

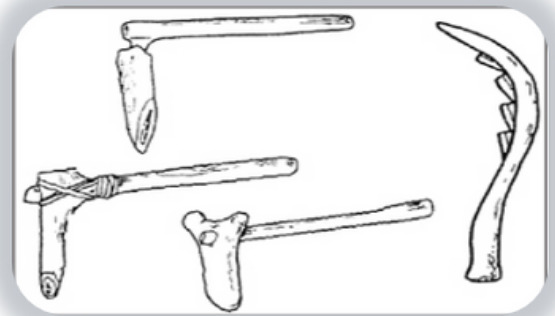
Гарпуни, гачки, сітки, човен

Мікроліти

Неоліт (новокам'яний вік)

- Хронологічні межі: 7–4 тис. до н.е.
- **Неолітична революція:** перехід від привласнювального до *відтворювального (продуктивного) господарства* - це споживання продукції власного виробництва.
- **Основні зміни:**
- Нові заняття - *землеробство* (виращування рослин), *скотарство* (розведення тварин).
- Приручення тварин (вівці, кози, корови).
- Винайдення *мотики, серпа*.
- Виготовлення першого *керамічного посуду*.
- Вдосконалення обробки каменю: шліфування, свердління.

Мотика та серп

Енеоліт (мідно-кам'яний вік)

- **Хронологія:** IV — III тис. до н.е.
- **Технічні новації:** використання першого металу — міді, винайдення колеса.
- **Соціально-економічні зміни:** відокремлення скотарства від землеробства, перехід до орного землеробства, формування **сусідської (територіальної) общини** — поселення з осіб, не пов'язаних родинно.
- Існування двох археологічних культур - трипільської та середньостогівської.

ТРИПІЛЬСЬКА КУЛЬТУРА

- 1893 р. – археолог Вікентій Хвойка у селі Трипілля /Київщина вперше відкрив трипільську культуру.
- **Трипільська культура (4 — середина 3 тис. до н.е.):** від Балкан до Дніпра (лісостепова зона).
- Основні заняття: орне землеробство, осіле скотарство.
- Осілість, будівництво **протоміст (Тальянка, Майданецьке)**.
- **Суспільство:** родина → громада → плем'я; матриархат.
- **Духовна культура:** культ Богині-Матері, культ бика, мальований орнамент, протописьмо (знаки на кераміці).
- Житла періодично спалювали та переселялися через виснаження ґрунту.
- Виготовлення **орнаментованого керамічного посуду** — характерна риса.

Трипільський
орнаментований посуд

Макет житла

Статуетки
Богині-Матері
та бика

@abithist

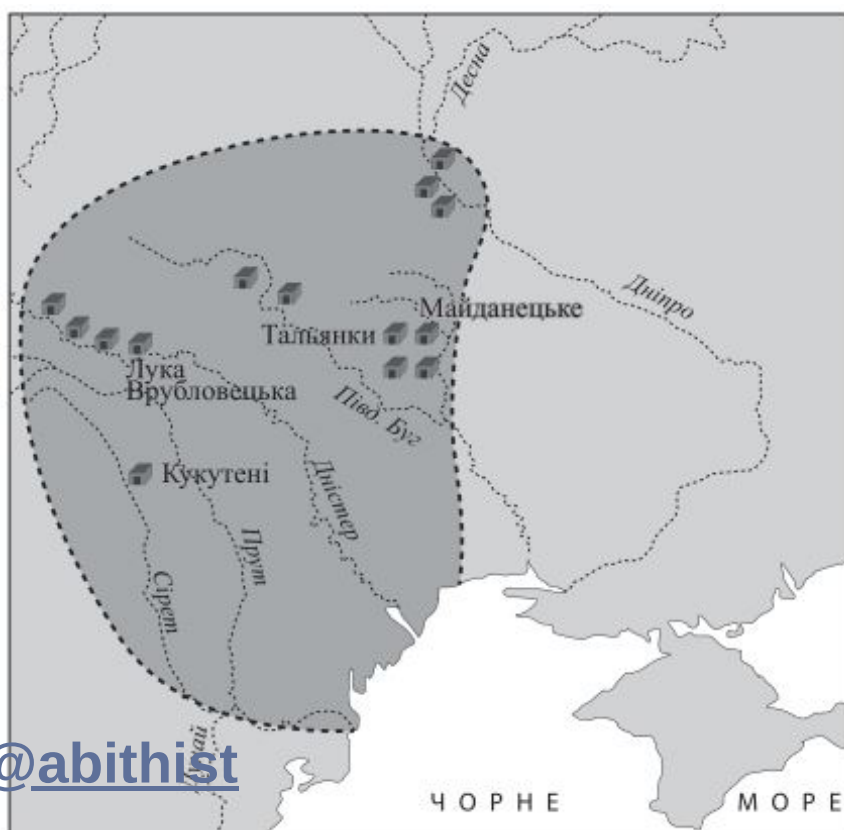

andriy_hist

<https://t.me/abitblog>

Реконструкція трипільського поселення

**Розселення
племен
трипільської
культури**

@abithist

andriy_hist

<https://t.me/abitblog>

Середньостогівська культура

- **Середньостогівська культура** (середина 4 — середина 3 тис. до н.е.): степове Придніпров'я, Сіверський Донець.
- Основу господарства становило скотарство, переважно конярство.
- Землеробство мало допоміжний характер.
- Використання коня для їзди.
- Поховання під курганами, посипання тіл вохрою, скорчена поза, шнуровий орнамент.
- Суспільство: союзи племен, на чолі — вожді.

БРОНЗОВИЙ ВІК

- Перший сплав - **бронза** (сплав: олово+мідь).
- Поява **ремесла**
- ПАТРИАРХАТ, парна сім'я
- Початок **майнового і соціального розшарування** (Жерці, воїни, землероби-скотарі, ремісники)
- Суспільство: **сусідська община**.

Ранній залізний вік

- **Хронологічні межі:** I тис. до н.е. — початок I тис. н.е.
- **Ознаки:**
- Люди навчилися плавити залізо.
- Виробництво товарів на продаж.
- Поглиблення майнової нерівності.
- Панування кочових племен.

Кіммерійці (IX–VII ст. до н.е.)

- Перший народ, відомий з писемних джерел.
- Кочове скотарство, провідна роль — конярство.
- Ремесла: зброярство, **обробка заліза (ПЕРШІ!)**.
- Військо: кіннота, мечі, луки.
- **Грабіжницькі походи:** Близький Схід, Закавказзя.
- Духовність: поховання під курганами, геометричний орнамент.

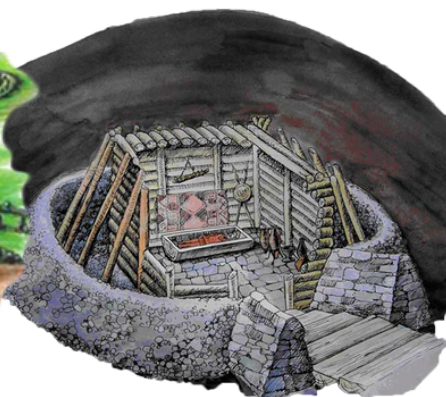
Скіфи (VII–III ст. до н.е.)

- Грецький історик Геродот детально описав про скіфів.
- Іраномовні **кочові** племена.
- **Поділ:** скіфи-кочовики, скіфи-орачі, скіфи-землероби, царські скіфи
- Держава: Велика Скіфія, столиця — Неаполь Скіфський.
- Господарство: скотарство, **конярство**, ремесла, торгівля.
- Збройна справа: складний лук, мечі, спис.
- Війна з Дарієм I (514–512 р. до н.е.) — тактика “випаленої землі”.
- Духовність: культ бога війни Арей, **звіриний стиль** в мистецтві.
- Торгівля з грецькими містами-колоніями.
- Занепад: сармати та витіснили скіфів у пониззя річки Дніпро та в Крим (Мала Скіфія).

Скіфський курган

Монета царя Атея
4 ст. до н.е.

@abithist

andriy_hist

<https://t.me/abitblog>

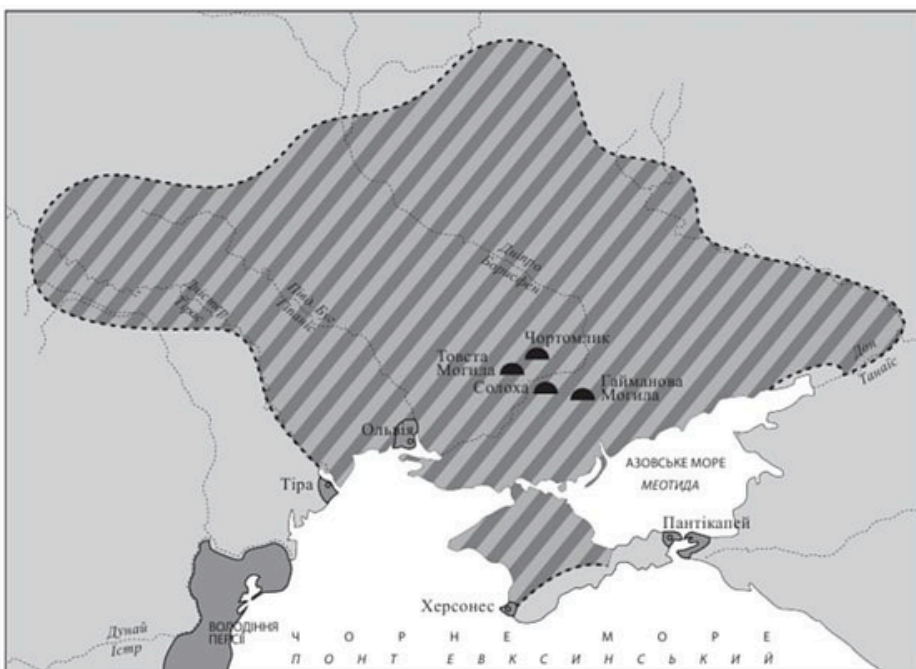
Скіфський звіриний стиль

Скіфська золота пектораль

**Скіфський
золотий гребінь**

**Скіфи створили
рабовласницьку
державу - Велику
Скіфію**

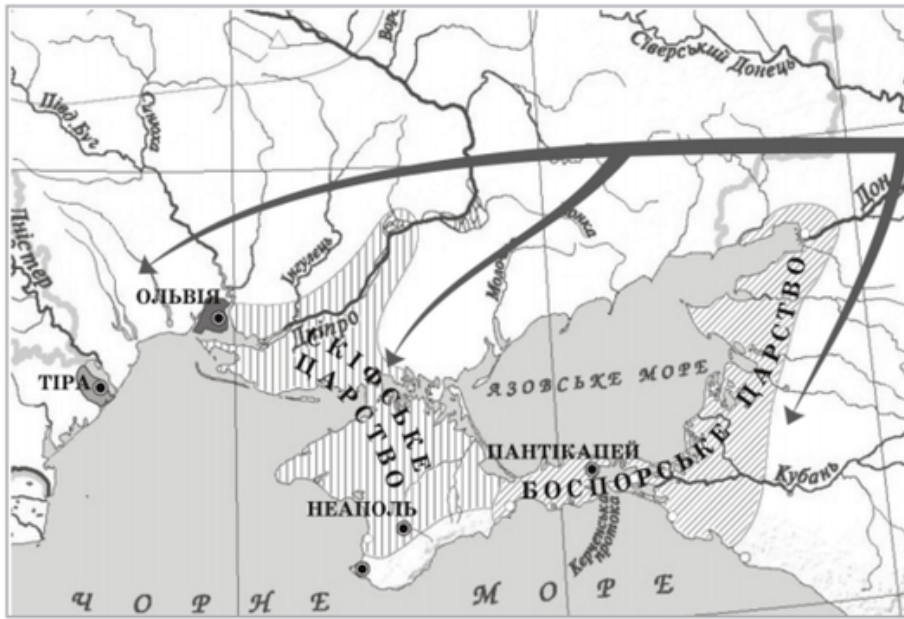
[@abithist](https://t.me/abithist)

[@andriy_hist](https://www.instagram.com/andriy_hist)

<https://t.me/abitblog>

Сармати (III ст. до н.е. — III ст. н.е.):

На карті стрілками вказано напрямки переселення сарматів та витіснення скіфів у пониззя річки Дніпро та в Крим (Мала Скіфія)

- За Геродотом, сармати є нащадками войовничих жінок-воїнів **амазонок та скіфів**.
- Іраномовні племена, споріднені зі скіфами.
- Господарство: кочове скотарство, конярство.
- Суспільство: значна роль жінок, зберігали пережитки **матріархату?** племінна структура.
- Військо: важка кіннота та піхота.
- Напади на провінції Римської імперії
- **Духовність:** культ Астарти, язичництво, звіриний стиль.

АНТИЧНІ МІСТА У ПІВНІЧНОМУ ПРИЧОРНОМОР'І. ГРЕЦЬКА КОЛОНІЗАЦІЯ

- **Хронологія:** VIII–VI ст. до н.е. — Велика грецька колонізація.

Причини колонізації:

- Демографічний вибух, перенаселення, нестача землі та ресурсів у Греції — соціально-економічні причини. Мирна та землеробська.

Міста-колонії:

- Тіра (Білгород-Дністровський), Ольвія (Бузький лиман), Херсонес (Севастополь), Пантікапей (Керч).

Політичний устрій:

- Більшість - рабовласницькі республіки-поліси, демократичне або аристократичне правління.
- 480 р. до н.е. — утворення Боспорського царства (монархія).
- Державно-політична **незалежність колоній** від метрополій

Господарство:

- Землеробство, ремесла (гончарство, ювелірна справа), торгівля, кожне місто карбувало свою монету, **активна торгівля із скіфами**.

Культура:

- Культ грецьких богів, театри, школи, спортивні змагання.

Занепад:

- Залежність від Риму (I ст. до н.е.).
- Руїнування готами й гунами (IV–V ст.).

Грецькі амфори

Монети мешканців грецьких міст-держав

**Реконструкція
античного міста**

ДАВНІ СЛОВ'ЯНИ

- Слов'яни — автохтонне індоєвропейське населення Центральної Європи. Батьківщина слов'ян: **територія між Одрою та Дніпром**.
- Перші писемні згадки про слов'ян: у I-II ст. н.е. римські автори Пліній Старший, Тацит, Птолемей згадують слов'ян під назвою **венеди**.
- У творах готського історика Йордана та візантійського Прокопія Кесарійського слов'яни відомі під назвами **венеди, анти, склавини**.

Господарство слов'ян:

- підсічне або орне землеробство (виросували пшеницю, жито, ячмінь);
- осіле скотарство (вівці, кози, велика рогата худоба, свині);
- полювання, рибальство, бортництво;
- ремесла: ливарна справа, ковальство, ткацтво, гончарство.

Суспільний устрій:

- жили племенами, що склалися з родів;
- з племен формуються слов'янські племінні союзи;
- на чолі роду стояли старійшини, а племінний союз очолював вождь (князь).

Духовне життя слов'ян:

- язичництво — релігійні вірування в багатьох богів;
- Дажьбог - бог сонця, Перун - бог грому, Сварог — бог неба, Стрибог — бог вітрів, Велес — бог худоби, Мокош - богиня родючості;
- служителі обрядів - волхви, місця культу — капища, де стояли зображення ідолів із каменю або дерева.

КАПИЩЕ

ЗБРУЦЬКИЙ ІДОЛ

@abithist

andriy_hist

<https://t.me/abitblog>

ВЕЛИКЕ ПЕРЕСЕЛЕННЯ НАРОДІВ

- **Велике переселення народів** – це активні переміщення «варварських» племен із Середньої Азії на території Європи та їх вторгнення до Римської імперії. Хронологічні межі: 4-7 ст. н.е
- Причини: кліматичні зміни, приріст населення, тиск кочових племен.
- Наслідки: зміна етнічної карти Європи, падіння Західної Римської імперії, рух слов'ян на південь і захід.

На території України з'являються нові народи:

- **Готи (2-4 ст. н.е.)** - германські племена, що переселились на територію України з Прибалтики. Розбили сарматів та підкорили слов'ян.
- **Гуни (3-5 ст. н.е.)** - тюркомовний народ який прийшов з Центральної Азії під тиском Китаю. Розбили готів та залучили до себе слов'ян. Зруйнували грецькі міста держави. Розквіт за часів правління Аттіли.

ВЕЛИКЕ РОЗСЕЛЕННЯ СЛОВ'ЯН

- **Велике розселення слов'ян** – сукупність переселень слов'янських племен під Великого переселення народів на території Східної та Південно-Східної Європи. Хронологічні межі: 5-7 ст.

Напрямки переселень:

- Східні слов'яни → територія до річок Дон, Ока, Волга (майбутні українці, білоруси, росіяни).
- Західні слов'яни → Вісла, Лаба.
- Південні слов'яни → **Балкани**.

Наслідки Великого розселення слов'ян:

- Заселення значних територій Європи.
- Утворилося три гілки племен східні (українці, білоруси, росіяни), західні (поляки, чехи) та південні (болгари, хорвати і т.д.).

На наведеній картосхемі відображено Велике розселення слов'ян.

Хронологія

- **IV –середина III тис. до н.е.** – проживання на території України племен трипільської і середньостогівської археологічних культур.
- IX-VII ст. до н.е. - проживання кіммерійців на території Північного Причорномор'я.
- VII – III ст. до н.е. – перебування скіфів на території України.
- IX-VII ст. до н.е. - проживання кіммерійців на території Північного Причорномор'я.
- **VIII–VI ст. до н.** - Велика грецька колонізація Північного Причорномор'я.
- III ст. до н.е. - III ст. н.е. - панування сарматів в українських степах.
- IV ст. (375 р.) - прихід в українські степи гунів - кочових тюркських племен, початок Великого переселення народів (ВПН)
- **Друга половина V –VII ст.** - тривалість Великого розселення слов'ян.

Терміни

- **Археологічна культура** - велика група археологічних пам'яток певного історичного періоду, що мають спільні ознаки й розміщені на певній території.
- **Палеоліт** - ранній кам'яний вік. 1 млн. – 11 тис. років тому.
- **Мезоліт** - середній кам'яний вік. 11 тис. років тому – VI тис. до н.е.
- **Неоліт** - новий кам'яний вік. VI – IV тис. до н. е.
- **Неолітична революція** - термін, яким англійський археолог Гордон Чайлд визначив зміни, що відбувалися в епоху неоліту – останню добу кам'яного віку. У їх основі був перехід від привласнювального до відтворювального господарства.
- **Енеоліт** - мідно-кам'яний вік. IV – III тис. до н. е.
- **Бронзовий вік** - історичний період, при якому для виготовлення знарядь праці почали використовувати сплав міді та олова – бронзу. Початок II – початок I тис. до н. е.
- **Ранній залізний вік** - початок застосування заліза. IX ст. до н.е. - IV ст. н.е.
- **Привласнювальне господарство** - господарство, за якого люди брали у природи все необхідне для життя в готовому вигляді.
- **Відтворювальне (продуктивне) господарство** - господарство, що ґрунтується на самостійному виробництві людиною необхідних для життя засобів.
- **Колонізація** - заселення переселенцями (колоністами) незайманих земель поза межами регіону їхнього існування.
- **Кочовик** - представник народу, що з економічних, традиційно-культурних або інших причин не мають постійного нерухомого житла і переміщується з одного місця на інше.
- **Курган** - могила, земляний насип над стародавнім похованням, рідше – кам'яний.

@abithist

andriy_hist

<https://t.me/abitblog>

STUDINFO

Даний матеріал було завантажено з STUDINFO

STUDINFO – це платформа, яка допомагає абітурієнтам обрати найкращий ЗВО для вступу, відстежити перебіг вступної кампанії та оцінити свою ймовірність вступу до всіх ЗВО України. Ми збираємо актуальні дані і рейтинги та подаємо це в зручному персоналізованому форматі для кожного користувача, щоб зробити вступ простішим.

Більше матеріалів для підготовки: <https://studinfo.org/>

Приєднуйтеся до нашого Telegram-каналу: <https://t.me/studinfoua>

Telegram-канали про освіту та підготовку до НМТ

Щоденник
абітурієнта

Математика
з США

Українська
мова з США

Історія
України з США

Англійська
мова з США

Українська
література з США

Матеріали
з США

Студенти
UA

Цей файл розповсюджується для особистого використання, без права продажу або змінення